

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра педагогічної та вікової психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи

проф. Гаврилюк С. В. _____
_____ 2013 р.

ПСИХОЛОГІЯ ДЕПРИВАЦІЇ

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни
підготовки магістра
спеціальності 8.03010201 Психологія

Луцьк – 2013

Програма навчальної дисципліни «Психологія депривації» для студентів спеціальності 8.03010201 Психологія

”26” серпня, 2013 р. - 10 с.

Розробник: Гошовський Я.О., доктор психологічних наук, професор кафедри педагогічної та вікової психології

Рецензент: Мушкевич М.І., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри медичної психології та безпеки життєдіяльності;

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології протокол № 1 від 30 серпня 2013 р.

Завідувач кафедри: _____ (Гошовський Я.О.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Голова науково-методичної комісії факультету психології _____ (Іванашко О.Є.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни “Психологія депривації” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 8.03010201 Психологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психологічна специфіка впливу депривації на онто- і соціогенез особистості.

Міждисциплінарні зв'язки:

Курс має тісний взаємозв'язок з усіма дисциплінами психологічного циклу, насамперед психологією особистості, сімейною психологією, соціальною психологією, девіантною психологією, психологією аномального розвитку, спеціальною психологією, пенітенціарною психологією, юридичною психологією, експериментальною психологією, психодіагностикою, диференційною, генетичною, порівняльною, педагогічною, медичною психологією та ін.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Психологія депривації” є ознайомлення студентів з психологічною специфікою впливу депривації як розімкнутого різновидового феномена на онто- і соціогенез особистості.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Психологія депривації” є навчити студентів оволодіти базовими теоретичними поняттями психології депривації, методами емпіричного вивчення депривованих осіб та надання їм кваліфікованої професійної психологічної допомоги.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- теоретичні підходи до феномену депривації;
- основні закономірності функціонування психіки депривованої людини;
- соціально-психологічні детермінанти депривованого розвитку особистості;
- суть, специфіку негативного впливу різновидової та різнотривалої депривації на становлення й екзистенцію людей різного віку;
- специфіку діагностичної, консультативної та корекційної роботи з депривованими особами різного віку.

вміти:

- працювати з науковою та навчально-методичною літературою;
- вступати в наукові дискусії щодо специфіки деприваційного впливу на особистість в умовах різнотипних обмежень;
- розрізняти широкий спектр соціальних детермінант та їхній вплив на вікові та індивідуальні особливості психіки депривованих людей;
- добирати психологічні методи і методики дослідження, враховуючи стать, вік, вид, тривалість деприваційного досвіду досліджуваного;
- надавати практичні рекомендації щодо подолання результатів деприваційних нашарувань на онтогенез та соціогенез особистості.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 2,5 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи вивчення депривованої особистості.

Тема 1. Психологія депривації як соціально-психологічний феномен Загальні питання психології депривації

Місце психології депривації в системі психологічних знань. Об'єкт та предмет психології депривації, його специфіка. Методологічна основа дослідження депривації. Депривований розвиток і специфіка його етіопатогенезу та феноменологічних проявів. Основні теоретичні проблеми та практичні завдання психології депривації.

Тема 2. Історіогенез наукових уявлень про психічну депривацію

Історичні витoki вікової психології. Роль античних мислителів у становленні генезисного підходу до психіки людини; ідеї вікової мінливості психіки у працях чеських, французьких, англійських, російських, німецьких та українських вчених XVII – XVIII ст. Поява перших щоденників-спостережень; роль біогенетичного закону Е. Геккеля, праць К. Ушинського „Людина як предмет виховання” та В. Прейсера „Душа дитини” у становленні вікової психології; педологія, її основні принципи та роль у становленні вікової психології; завершення формування вікової психології у XX ст.

Змістовий модуль 2. Різновидові аспекти депривації.

Тема 1. Соціально-психологічні особливості різновидової депривації

Різновидова депривація у психічному розвитку особистості. Типологічна диференціація поняття „депривація”. Тривалість депривації як негативний чинник у соціо-психореабілітації дитини. Депривований хронотоп. Соціально-перцептивні чинники у процесі спілкування депривованих дітей.

Тема 2. Основні психолого-педагогічні аспекти депривації особистості в навчально-виховних установах закритого типу. Закладова депривація

Типологія і специфіка закладових, інституціалізованих форм виховання дітей в навчально-виховних установах закритого типу. Широкий контекст освітніх установ закритого типу: спеціалізовані профільні школи; пенітенціарний заклад; дитячий будинок; школа-інтернат; спеціальна школа-інтернат для неповносправних дітей; спеціальне професійно-технічне училище для дітей з обмеженими можливостями та ін.

Тема 3. Ресоціалізація депривованої особистості

Ресоціалізація як розгалужений психолого-педагогічний феномен, як складний комплекс реабілітаційних, рекреаційних, інкультураційних, реадaptaційних та інших засобів і технологій, завданням яких є повернення, прилучення депривованого індивіда до усталених повноцінних норм і моделей просоціальної життєдіяльності. Ресоціалізація як системно організований суспільно-педагогічний процес відновлення соціально-психологічного статусу, втрачених або несформованих унаслідок депривації індивідуальних і групових якостей і навичок у дезадаптованих підлітків, переорієнтацію їхніх атитюдів і референтних очікувань завдяки включенню в якісно нові просоціальні взаємини й види діяльності. Психолого-педагогічні основи ресоціалізації особистості. Генетично-психологічні аспекти ресоціалізації.

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

4. Методи та засоби діагностики успішності навчання

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі методи оцінювання:

- опитування;
- оцінювання виконання практичних завдань;
- оцінювання виконання та захист лабораторних робіт;
- модульні контрольні роботи;
- екзамен.

5.Список літератури

1. Болтівець С. Чи потрібні нам школи соціальної реабілітації (неповноцінні фізично і психічно хворі діти) / С. Болтівець // Директор школи. – 2001. – № 10. – С.7.
2. Бондаренко Г.И. Социально-эстетическая реабилитация аномальных детей / Г.И. Бондаренко // Дефектология. - 1998. – №3. – С.12-19.
3. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь : теория и практика / А.Ф. Бондаренко – К.: Укртехпресс, 1997. – 215 с.
4. Бридж Дж. До і після комунізму : західний погляд на догляд у громаді за дітьми-інвалідами в Україні / Дж. Бридж // Соціальна політика і соціальна робота. – 2000. – № 34. – С.21-36.
5. Бромет Е. Психічне здоров'я дітей, потерпілих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС : досвід епідеміологічного дослідження) / Е. Бромет // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 6. - С.25-52.
6. Буянов М.И. Ребенок из неблагополучной семьи. Записки детского психиатра : кн. [для учителей и родителей]. / М.И. Буянов – М. : Просвещение, 1988. – 207 с.
7. Бютнер К. Жить с агрессивными детьми / Карл Бютнер. – М. : Педагогика, 1991. – 144 с.
8. Валицкас Г.К. Самооценка у несовершеннолетних правонарушителей / Г.К. Валицкас // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С.45-54.
9. Выговская Л.П. Эмпатийные отношения младших школьников, воспитывающихся вне семьи : автореф. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 „Педагогическая и возрастная психология" / Л.П. Выговская. – К., 1991. – 22 с.
10. Виноградова Е.В. Особенности межличностных отношений в детских домах и школах-интернатах : дисс. ... канд. психол. наук. / Е.В. Виноградова. – М., 1992. – 150с.
11. Вірна Ж.П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога : монографія / Ж.П. Вірна. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 320 с.
12. Глоточкин А.Ю., Пирожков В.Ф. Эмоции и чувства человека, лишённого свободы. / А.Ю. Глоточкин. – М. : Типография Высшей школы МВД СССР, 1970. – 46с.
13. Говорун Т.В. Проблема ресоціалізації прийомних дітей із досвідом сексуальної травматизації / Т.В. Говорун // Психологія : зб. наук, праць НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2000. – Вип.11. – С. 121-128.
14. Гордеева О.В., Финикова Г.Н. Аналитическая интроспекция и кратковременная сенсорная депривация как методы изменения состояния сознания / О.В. Гордеева // Вопросы психологии. – 2005. – № 6. – С.72-81.
15. Гордеева О.В. Изменение состояния сознания при сенсорной депривации // Вестник МГУ. Серия 14. Психология. – 2004. – № 1. –С.79-87; №2. – С.66-83.
16. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : [монографія] / Ярослав Гошовський. – Дрогобич : Коло, 2008. – 480 с.

17. Дадонкин А.С. Церква як засіб ресоціалізації засуджених / А.С. Дадонкин // Організація соціальної роботи з молоддю, що повернулася з місць позбавлення волі. – Сімферополь : Кр ЦССМ, 2001. – С.8.
18. Данилова Т.В. Організація психолого-педагогічної реабілітації, соціальної адаптації та професійного навчання в умовах санаторію "Хаджибей" для дітей з ДЦП / Т.В. Данилова // Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології : матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 3 5-річчю наукової та педагогічної діяльності академіка С.Д. Максименка (17-18 грудня 2001 р., м. Київ). – Т.4 – К.: Міленіум, 2002. – С. 93-96.
19. Дебольский М.Г. Проведение социально-психологических тренингов в уголовно-исполнительной системе : учебн. пособие. / М.Г. Дебольский – М. : Акад. управления МВД России, 1996. – 235 с.
20. Димитров А.В., Сафронов В.П. Основы пенитенциарной психологии : учеб, пособие. / А.В. Димитров – М. : Московский психолого-социальный институт, 2003. – 176 с.
21. Діти "групи ризику" : психологічні, соціальні та правові аспекти [упоряд. : М. Авдієвська]. – К. : Міський психологічний центр, 2001. – 192с.
22. Канішевська Л. Специфіка виховання соціальної зрілості учнів шкіл-інтернатів для дітей-сиріт / Л. Канішевська // Соціологія : теорія, методика, маркетинг. – 1999. – №4. – С.77-84.
23. Карасева Н.И. Психологические особенности развития коммуникативных способностей у подростков, оставшихся без попечения родителей : автореф. дисс. ... канд. психол. Наук : спец. 19.00.07 „Педагогическая и возрастная психология". / Н.И. Карасева. – К., 1991. – 18 с.
24. Кігічак А.В. Реабілітація неповносправних дітей в Україні / А.В. Кігічак // Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія. – 1999. –№ 1 (17). – С.29-51.
25. Князев Е.А. Педагогика и психология социальной депривации (исторический аспект) / Е.А. Князев // Вопросы психологии. – 1993. – № 3. – С. 39-47.
26. Кондратьев М.Ю. Подросток в системе межличностных отношений закрытого воспитательного учреждения. / М.Ю. Кондратьев. – М. : Просвещение, 1994. – 280с.
27. Кондратьев М.Ю. Социальная психология закрытых образовательных учреждений./ М.Ю. Кондратьев. – СПб. : Питер, 2005. – 304 с.
28. Кондрашин В.И. Совершенствование социальной адаптации детей-сирот младшего школьного возраста с задержкой психического развития в условиях школы-интерната : дисс. ... канд. психол. наук. / В.И. Кондрашин. – 1992. – 160с.
29. Коношенко С.В. Депривації вихованців центру реабілітації дітей-сиріт та дітей, які залишилися без опіки батьків / С.В. Коношенко // Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології: матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 3 5-річчю наукової та педагогічної діяльності академіка С.Д. Максименка (17-18 грудня 2001 р., м. Київ). – Т. 2. – К. : Міленіум, 2002. – С.151-154.
30. Крейдуй Н.П. Психологическое содержание криминогенного комплекса личности и его динамика в условиях изоляции от общества (на материале несовершеннолетних правонарушителей) : автореф. дисс. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.05 „Социальная психология". / Н.П. Крейдуй. – К., КГУ, 1991. – 19 с.
31. Лангмейер И., Матейчек И. Психическая депривация в детском возрасте / И. Лангмейер,; пер. Г.А. Овсянникова. – Изд. 1-е русск. – Прага : ЧССР : Авиценум. Медицинское издательство, 1984. – 334 с.

32. Лебединский В.В. Нарушения психического развития у детей. / В.В. Лебединский. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1985. – 166 с.
33. Лишенные родительского попечительства : [хрестоматия, учебное пособие для студентов педагогических институтов] / ред.-сост. : В.С. Мухина. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
34. Лобков Ю.Л. Социально-психологические аспекты эффективности помощи подросткам и юношам в условиях социальной депривации : автореф. дисс. ... канд. психол. наук. / Ю.Л. Лобков. – М., 1998. – 21 с.
35. Максимова Н.Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посіб. / Н.Ю. Максимова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2002. – 308 с.
36. Мухина В.С. Психологическая помощь детям, воспитывающимся в учреждениях интернатного типа / В.С. Мухина // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С.32-39.
37. Осьмак Л.П. Психологические особенности самоутверждения подростков (в условиях семейного воспитания и воспитания в школах-интернатах для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей): дисс. ... канд. психол. наук. – К., 1990. – 164 с.
38. Паршина Т.Б. Нервно-психическое напряжение у педагогически запущенных подростков в условиях ограниченного общения : дисс. ... канд. психол. наук. / Т.Б. Паршина. – Л., 1991. – 168 с.
39. Пирожков В.Ф. Криминальная психология. Психология подростковой преступности. Кн. 1. / В.Ф. Пирожков. – М. : УРАО, 2000. – 350 с.
40. Пирожков В.Ф. Криминальная психология : Подросток в условиях социальной изоляции. Кн. 2. / В.Ф. Пирожков. – М. : УРАО, 1998. – 280 с.
41. Подростковая судебная психиатрия / Под ред. В.А. Гурьевой. – М. : Медицина, 1998. – 349 с.
42. Прихожан А.М., Толстых Н.Н.. Дети без семьи. / А.М. Прихожан. – М. : Педагогика, 1990. – 160с.
43. Психическое развитие воспитанников детского дома / под ред. И.В. Дубровиной, А.Г. Рузской. – М. : Педагогика, 1990.
44. Психологические рекомендации по воспитанию детей в домах ребенка, детских домах и школах-интернатах (методические разработки). / отв. ред. И.В. Дубровина, А.Г. Рузская, Д.И. Фельдштейн. – М. : Педагогика, 1986. – 49 с.
45. Психологическое изучение детей в школе-интернате / под ред. Л.И. Божович. – М. : Изд. АПН РСФСР, 1960. – 108 с.
46. Рюмшина Л.И. Психологические особенности познания других людей детьми, воспитывающимися в детском доме : дисс. ... канд. психол. наук. / Л.И. Рюмшина. – М., 2001. – 165 с.
47. Синьов В.М., Радов Г.О., Кривуша В.І., Беца О.В. Педагогічні основи ресоціалізації злочинців. / В.М.Синьов. – К. : МП "Леся", 1997. – 272 с.
48. Строганова Т.А., Посикера И.Н., Сергиенко Е.А., Строганова Т.А. Влияние ранней зрительной депривации на формирование системы контроля состояний мозга в раннем онтогенезе / Т.А.Строганова // Журнал ВНД. – 1995. – Т. 45. – № 1. – С.66-76.
49. Стрюк К.І. Особливості спілкування дітей-сиріт в умовах дитбудинку // Педагогіка і психологія. / К.І. Стрюк – 1999. – № 3. – С.72-77.
50. Фрейре П. Педагогіка пригноблених. / П. Фрейре. – К. : Юніверс, 2003. – 168 с.
51. Фурманов И.А. Психологические особенности детей, лишенных родительского попечительства. / Фурманов И.А. – Минск, 1999. – 250 с.

52. Ядвиршис Л.А. Преодоление депривации у детей в деятельности педагога. / Л.А. Ядвиршис. – Брянск : БИПКРО, 1997. - 54 с.